

РЕЦЕНЗИЯ

от **професор д-р Маргарита Николаева Атанасова**, Университет за национално и световно стопанство – София, катедра „Човешки ресурси и социална защита“, професионално направление 3.8 „Икономика“, член на научно жури в конкурс за заемане на академична длъжност ”ПРОФЕСОР”, утвърдено с решение на НС протокол № 3 от 20.03.2019 г., и със заповед на Директора № 78 от 25.03.2019 г., обявен от Института за икономически изследвания при БАН в ДВ, бр. 8 от 25.01.2019 г.

Кандидат: **доцент д-р Ирена Кирилова Зарева – Зафирова**

I. Кратки биографични данни за кандидата.

Академичната кариера на доц.д-р Ирена Зарева – Зафирова започва преди повече от 30 години- от 1988 г. работи в ИИИ при БАН. През 2009 г. придобива ОНС доктор, а от 2012 г. заема академична длъжност доцент в ИИИ при БАН (*протокол № 6 от 28.03.2012*). Професионалното развитие на доц. д-р Ирена Зарева – Зафирова след първа хабилитация се характеризира както с успешно осъществяване на предизвикателни изследователски задачи в областта на образованието, човешкия капитал и миграциите в условията на динамични социално-икономически промени в национален, европейски и световен контекст, така и с активно участие в проектни и образователни инициативи, които са значима част от дейността на ИИИ при БАН. През изминалия период доц.д-р Ир.Зарева е ръководител и участник на редица комисии и инициативи за разработване и актуализиране на стратегически програми и планове с национално значение (вкл. Председател на комисии по разработване на становища във връзка със стратегически програми за развитие на научните изследвания в Република България) и член на организационни и програмни комитети на международни научни форуми.(подробно представени в приложената към настоящия конкурс документация) Доц.д-р Ир.Зарева след 2012 г. изпълнява и редица отговорни задачи като научен секретар на ИИИ при БАН и като член на Научния съвет и на Атестационната комисия. От 2017 г. е Заместник-директор на ИИИ при БАН.

II. Обща характеристика на научната и научно-приложната продукция на кандидата.

1. Общо описание на представените материали.

Представените материали обхващат 21 бр. публикации, включени в: Списък на НАЦИД на съвременни български научни издания (сред които за целите на настоящата рецензия се открояват 4 бр. студии реферирани и индексирани в SCOPUS и Web of Science); Национален референтен списък на НАЦИД; Национален регистър на издаваните книги в България. В документацията по конкурса е включен отделен списък на публикации (4 бр), които са във връзка със защитата на ОНС доктор, и списък на публикациите (22 бр.) за конкурса на доцент. В обекта на рецензиране не се включва публикация №4, която е в раздел публикувана книга на

базата на защитен дисертационен труд за присъждане на ОНС доктор. Публикациите, които са обект на настоящата рецензия, не повтарят представените за придобиване на образователната и научна степен "доктор" и за заемане на академичната длъжност "доцент". Включените в документацията за настоящия конкурс научни трудове са надлежно номерирани и обхващат изискваните параметри за идентификация.

Представените за целите на настоящия конкурс научни публикации показват, че след първа хабилитация доц.д-р Ир.Зарева задълбочава своите изследвания в редица области, сред които се открояват – образователната система и териториалните движения на населението и работната сила като социално-икономически процеси, които формират средата за развитие на човешкия капитал в съвременните условия. Системата на образование в нашата страна през последните години преминава през съществени трансформации (вкл. и като част от Европейското образователно пространство), които трябва задълбочено да се познават и които са във фокуса на значителна част от научните трудове (публикации №: 1, 2, 3, 7, 11, 14, 16, 17, 20), представени в настоящия конкурс. В условията на съвременната глобализация и нарастваща териториална мобилност определена част от научните публикации (публикации №: 5, 6, 8, 9, 10, 15, 17, 18, 19, 21) на доц.д-р Ир.Зарева са посветени на миграционните движения и тяхното отражение върху количествените и качествените параметри на човешкия капитал. Процесите на развитието и използването на човешкия капитал в България като страна-членка на ЕС се свързват със състоянието и динамиката на редица политики и регулации в областта на заетостта, образованието и регионалното развитие, което е значим ракурс в определена част от представените в настоящия конкурс публикации (публикации №: 1, 2, 3, 7, 12, 13) с ясна ориентация за търсене на възможности за намиране на оптимални решения в тези области в контекста на съвременната динамика на демографските процеси, вкл. и на механичните движения на населението и работната сила.

Рецензираните научни трудове в съдържателен план напълно отговарят на тематиката на обявения конкурс- човешки капитал, образование, миграция
Анализите и емпиричните изследвания в представените научни трудове в значителна степен са резултат от оригинални авторски проучвания на доц.д-р Ир.Зарева като член на научни колективи в проекти, детайлно посочени в следващата част на рецензията.

2. Обща характеристика на научната, научно-приложната и преподавателска дейност на кандидата.

Представената за настоящия конкурс научна продукция отразява трайните интереси на доц.д-р Ир.Зарева към социално-икономическите измерения на човешкия капитал в разнообразен отраслов и регионален контекст в условията на съвременната глобализация и европейска интеграция. Водеща роля в списъка на представените публикации има хабилитационният труд - научното изследване „Човешкият капитал в системата на образованието“, което е авторска част (125 стандартни страници) от колективна монография-„Съхранение и развитие на човешкия капитал в образованието и науката в България“,(2012). София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов”. В рамките на изследването се анализират и оценяват основни характеристики на човешкия капитал в образователната система, въз основа на което се определят проблемни области и се формулират основни насоки за тяхното преодоляване. Резултатите от проведеното

емпирично проучване аргументират редица изводи, сред които се открояват: спад в количествените параметри и застаряване на преподавателския състав през анализирания период (процес, характерен за всички образователни степени); негативни тенденции в социалния статус и общественото отношение към професията учител, несъответствия между търсене и предлагане на педагогически специалисти, проблеми в системата за продължаващо професионално развитие на преподавателския състав и др. Ценен акцент в проведеното изследване са изводите от анализа на финансирането на системата на образованието (вкл. по видове и източници) и въздействието му върху количествени и качествени характеристики на човешкия капитал. В контекста на членството на нашата страна в ЕС в проведеното изследване се включват редица сравнителни анализи на развитието на човешкия капитал в образованието в България в количествен и качествен аспект. Анализът и оценката на средата (финансова, материално-техническа, нормативна, институционална), в която функционира човешкият капитал в образованието, е основа за систематизиране на редица функционални дефицити, при което се откроява изводът, че е необходимо в бъдеще политиките по усъвършенстване на професионалните компетенции и повишаване на квалификацията на преподавателите да се съчетават с целенасочени промени в управлението, стимулирането, организацията и нормативните регулации на техния труд. Значим акцент в представените публикации на доц. д-р Ирена Зарева – Зафирова са двете специализирани изследвания: “Висшето образование в България – реалност и перспективи”(авторска част от 207 стандартни страници от колективна монография *„Висшето образование и науката в България – икономически, социални и джгендър измерения“*, 2014, София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“) и *„България в образователното пространство на Югоизточна Европа“*(авторска част от 123 стандартни страници от колективна монография *„България в образователното и изследователското пространство на Югоизточна Европа“*, 2017, София, ИИИ-БАН). Основната цел на научното изследване “Висшето образование в България – реалност и перспективи“ (2014) е да се направи социално-икономическа оценка на съвременното състояние на висшето образование и да се открият промените, настъпили през периода след приемането на България в ЕС, да се идентифицират актуалните проблеми и да се определят по-важните насоки за бъдещо развитие с оглед изграждане на икономика, основана на знанието и успешно интегриране в Европейското образователно пространство. В контекста на общоевропейските насоки, политики и цели за развитие на висшето образование проведеното емпирично проучване е в основата на комплексна оценка на висшето образование в редица направления – ресурсна осигуреност (финансова, кадрова, материална); количествени и качествени измерения на образователния продукт; нормативна и институционална рамка на функциониране. Формулирана е оценка на конкурентоспособността на висшето образование от позициите на степента на съответствие на европейските критерии и стандарти. Приоритизираните основни проблеми и фактори, които ги определят, са свързани с финансовата осигуреност на системата, адекватността на политиката за развитието ѝ, стимулирането на академичния състав, качеството и адекватността на образователната подготовка, методите на преподаване, материално-техническата база. На основата на формулираната оценка на качеството на висшето образование като цяло и на отделни негови параметри (преподавателски състав, методическа система, съвременни технологии, контрол на качеството и др.) са изведени ключови фактори за повишаване на качеството на висшето образование, в т.ч.: повишаване качеството на предходещите образователни степени (основното и средното образование),

усъвършенстване на учебните методи и образователната среда; подобряване на финансовата и нормативната уредба; реформи на институционалната структура и управлението; усъвършенстване на професионалното развитие на академичния състав и други. Научното изследване на доц. д-р Ир. Зарева – Зафирова „България в образователното пространство на Югоизточна Европа”, (2017) обхваща резултатите от задълбочено проучване по оригинална авторска методика на състоянието и основни тенденции в развитието на висшето образование в Югоизточна Европа, мястото на България в регионалното пространство за висше образование и развитието на регионалното сътрудничество в тази сфера. Разработените характеристики и оценки на системите на висшето образование в страните от Югоизточна Европа открояват техните общи черти и специфики като се отделя специално внимание на подходите за финансиране, формиране на академични институции и развитие на академичния състав. Емпиричното проучване показва относително нисък (в сравнение със средните за ЕС равнища) относителен дял на обществените разходи за висше образование в региона. Разработена и приложена е методика за сравнителен анализ и оценка на състоянието на висшето образование на отделните страни от региона на ЮИЕ и е определено мястото им в регионалното пространство за висше образование като се подчертава, че за преобладаващата част от изследваните държави е характерно подобряване на количествените им показатели, при определен спад на качествените. Резултатите от проведеното проучване аргументират конкретни предложения за бъдещи политики и мерки за подобряване на позициите на висшето образование в България в региона и активизиране ролята на нашата страна като инициатор и координатор на регионално сътрудничество в сферата на висшето образование.

Представената по конкурса информация показва, че основните акценти в преподавателската дейност доц. д-р Ир. Зарева – Зафирова са свързани както с развитие на изследователските компетенции на докторанти (вкл. докторантски семинари през периода 2012-2013 по въпросите на икономическата активност, образованието и демографското развитие), така и с участие в процедури по вътрешни защити на дисертации и член на научни журита за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. От Софийски университет „Св. Климент Охридски“, и Икономически университет – Варна е предоставена информация за научни публикации на доц. д-р Ир.Зарева – Зафирова, които са използвани в обучението на студенти.

В документацията по настоящия конкурс е представена детайлна информация за активното участие на доц. д-р Ирена Зарева – Зафирова в научни колективи на изследователски проекти (извън научноизследователската програма на ИИИ при БАН), сред които се открояват: изследователски проект „Завръщащите се мигранти: сегментация и стратификация на икономическата мобилност“, 2016-2019 г. - ИИИ при БАН Фонд “Научни изследвания” (МОН)-; изследователски проект „Мерки за преодоляване на демографската криза в Република България“, 2017-2018 г.; изследователски проект „Миграция и транснационализъм между Швейцария и България: оценка на социалните неравенства и на регионалните различия в контекста на променящите се политики“, 2013-2016 г. ИИИ при БАН, University of Freiburg (Швейцария); изследователски проект „Българската диаспора в Западна Европа: трансгранична мобилност, национална идентичност и развитие“, 2012-2013 г., ИИИ при БАН, Фонд “Научни изследвания” (МОН)

III. Количествена характеристика на научната продукция на кандидата.

В приложената по настоящия конкурс подробна справка за изпълнението на минималните наукометрични национални изисквания и изискванията на Правилника на ИИИ при БАН за академична длъжност „професор“ в област 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, е систематизирана детайлна информация за 21 научни публикации (16 на български език и 5 на английски език) на доц.д-р Ир.Зарева, които могат да се систематизират в следните основни направления: а)хабилитационен труд (равностойна публикация) – глава от колективна монография с авторски текст в обем от 125 стандартни страници; б)публикувани монографии, които не са представени като основен хабилитационен труд (равностойна публикация) – 2 броя в колективни монографии с авторски текст в обем, съответно от 207 и от 123 стандартни страници; в) публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен "доктор" – 1 брой с авторски текст в обем от 386 стандартни страници; г) студии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация (SCOPUS и Web of Science) – 4 броя студии; д) статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни токове – 2 броя научни доклади; е) студии, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни токове – 6 броя студии; ж) публикувани глави от колективни монографии – 5 броя, една от които е публикувана в чужбина (Richter, M., P. Ruspini, D. Mihailov, V. Mintchev (Eds.), (2017). *Migration and transnationalism between Switzerland and Bulgaria*, Springer International Publishing Switzerland)

Представената подробна справка за основните параметри на научните публикации доказва, че *кандидатурата на доц.д-р Ирена Зарева се характеризира с научно-изследователска продукция с количествена оценка 1722.5 точки и значително надвишава изискуемия праг от 650 т- според минималните наукометрични национални изисквания и изискванията на Правилника на ИИИ при БАН.* В общия обем на тази количествена оценка основен акцент са публикации на студии и цитирания в световни бази данни с научна информация, което се доказва чрез равнището на съответните показатели- - 657.5 точки за студии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация и 775 точки за цитирания, сред които над 1/3 са от цитирания в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация.

IV. Оценка на резултатите и научния принос на кандидата

Научните интереси на доц.д-р Ирена Зарева са насочени към проучване на динамичната среда и факторите, които влияят върху формирането и развитието на човешкия капитал и работната сила, при което в предмета на представените за рецензиране публикации се включват както разнообразни ракурси на теоретични концепции така и предложения за политики и решения в областта на образованието и миграционните процеси на съвременния етап. В рецензираните научни публикации на доц.д-р Ир.Зарева се очертават редица научни и научно-приложни постижения свързани с обогатяването на теорията в областта на развитието на човешкия капитал чрез концептуални обобщения и нови съждения за съществени

аспекти на изследваните явления и процеси, които са в основата на разработени ефективни методически подходи за анализ на съвременните промени в образованието и териториалната мобилност на работната сила и проектиране на целенасочени промени, стратегии и политики в областта на усъвършенстване на ключови параметри и институционалната рамка на образователната система и миграционната политика в България, вкл. като част от ЕС. Постигнатите изследователски резултати, които се характеризират като обогатяване и развитие на съществуващите знания се групират в три основни тематични направления: образование и човешки капитал; развитие и използване на човешкия капитал; миграционни процеси и човешки капитал.

В областта на образованието и човешкия капитал в научните публикации на доц.д-р Ир.Зарева се открояват редица научни приноси, които могат да се систематизират в следните основни направления:

◆ Разработени, идентифицирани и приложени са теоретико-методологически подходи за изследване на връзките и зависимостите между параметрите на образователната система и формирането и развитието на човешкия капитал в условията на глобализация и европейска интеграция, чрез което се представят методически решения за комплексно оценяване на човешкия капитал в образованието в България и открояване на дисбаланси между търсене и предлагане на трудовия пазар - вкл. свързани с неефективно използване на човешкия капитал в образованието. (публикации № 1, 2, 11, 16)

◆ Доразвити и обогатени са теоретични постановки за същностните характеристики на образователната система, за принципите, приоритетите и подходите към нейната организация, управление и финансиране, вкл. в европейския контекст на поставените общи цели за развитие на образованието и обучението като ключова цел в Стратегическата програма Европа 2020. (публикации № 1, 2, 3, 20)

◆ Допълнен е дискуссионният ракурс на основния понятиен апарат в областта на развитието на човешкия капитал от позицията на теоретичната същност, обхвата и политиките в областта на образованието и териториалната мобилност на работната сила в контекста на широко приложение на принципа за свободно движение на работници в ЕС. Анализирани е обвързаността на политиките по образование и заетост с конкурентоспособността, производителността на труда и икономическия растеж в дългосрочен план (публикации № 1, 3, 11, 16, 17, 20)

◆ Разработен и приложен методически инструментариум за оценка на конкурентоспособността на българското висше образование в контекста на европейското образователно пространство. Представената оценка на качеството на българското висше образование като цяло и на отделни негови параметри се свързва със степента на съответствие между образователна подготовка и потребности на пазара на труда. Идентифицирани са вътрешни и външни за образователната система фактори, детерминиращи качеството на образованието като са открити ефекти върху параметрите на човешкия капитал и върху успешното интегриране в заетостта и трудовия пазар. (публикации № 1, 2, 3, 7, 12, 13)

◆ Предложеният пакет от мерки и действия за подобряване на управлението и финансирането на системата за образование са аргументирани с резултатите от емпирични изследвания и констатации за проблеми в ефективността на прилаганите стратегии и политики в областта на образованието и техните финансово-икономически и институционални параметри. (публикации № 1, 2, 3, 11, 14, 17, 20)

В областта на развитието и реализирането на човешкия капитал научните публикации на доц.д-р Ир.Зарева обхващат редица научни резултати с характер на обогатяване на научното знание, сред които за целите на настоящата рецензия могат да се посочат:

◆Разработеният и приложен инструментариум за анализ, оценка и аргументирано представяне с доказателствени факти и актуална емпирична информация на новите предизвикателства пред реализация на човешкия капитал на пазара на труда в България като основа за: аргументиране и доказване на тезата за неадекватно използване на човешки капитал в страната. Определени се основни фактори, водещи до констатираните несъответствия, при което се систематизират възможности за адекватна реализация на специалистите на пазара на труда в България и се откроява необходимостта страната да привлича таланти в международен план. Формулирани са конкретни предложения за преодоляване на негативните ефекти и са определени мерки и действия за подобряване реализацията на младежките групи от трудоспособното население. (публикации № 2, 3, 12, 13)

◆Задълбоченият сравнителен анализ на практиките в страните от ЮИЕ относно състоянието, устойчивостта, финансовата организация и перспективата на развитие на висшето образование като ключов фактор за качествени промени в човешкия капитал. Определена и обоснована е връзката между промените в социално-икономическите условия и в международната среда (вкл. Болонски процес и Европейското пространство за висше образование) и измененията в нормативната и институционална база на висшето образование като предпоставка на усъвършенстване на човешкия капитал в региона(публикации № 2, 3, 12, 13)

◆Анализирани и доказани са съвременни проявления на причинно-следствените връзки на формирането и развитието на човешкия капитал, трансформациите на образователната система и промените в икономиката и търсенето на работна сила като се откроява ролята на политиките в областта на образованието и заетостта.(публикации № 1, 2, 3, 7, 12, 20)

◆Идентифицирани са основни фактори, за развитие на човешкия капитал в България и страните от ЮИЕ с акцент върху естественото и механичното движение на населението, териториалната трудова мобилност и динамиката на заетостта. На базата на сравнителен анализ е извършена комплексна оценка на състоянието и промените в регионалното пространство за висше образование (финансиране, академични институции, кадрови потенциал, резултатност) като ключов компонент на средата за развитие на човешкия капитал в краткосрочен и дългосрочен план. (публикации № 3, 7, 12, 20)

Значима част от научните постижения на доц.д-р Ир. Зарева се свързва с научните изследвания в областта на миграционните процеси и териториалната мобилност като фактор за промени в човешкия капитал и работната сила на съвременния етап от социално икономическото развитие. Научните приноси в тази област могат да се систематизират в следните направления:

◆Изградена и приложена методическа рамка за проучване на миграционните движения и тяхната обвързаност със спецификите на институционалната рамка в ЕС и страните-членки, на основата на което е оценено влиянието на миграционните политики върху: решението на българи за мигриране, анализиран е профилът на потенциалните мигранти (вкл. и динамиката на мигрантските структури по пол, възраст, образование, активност, доход) и ключови параметри на интегрирането на мигрантите в приемащата страна. Систематизирани са фактори, които определят

външномиграционните процеси, мотиви и цели на миграционно поведение. (публикации № 8, 15, 18, 21)

◆Анализирани и разкрити са ефекти от външната миграция върху човешкия капитал в България като е направена оценка на влиянието на българската миграция върху икономическата активност на населението и работната сила в България и са оценени ефекти от външната миграция върху пазара на труда в България (ефекти от заминаването и от завръщането на българските мигранти) и потенциалните възможности за промени в количествените и качествените параметри на човешкия капитал, което е основа за идентифициране на основни проблеми пред реализацията на мигрантите на пазара на труда в страната и формулиране на политики и мерки за (ре)интеграцията на завръщащите се мигранти. (публикации № 5, 6, 8, 17, 18,21)

◆Идентифицирани и определени са причинно-следствени връзки между социалните неравенства (в национален и регионален план) и външната миграция. Обоснована е тезата, че социално-икономическите неравенства са основна детерминанта на външномиграционни нагласи и потоци. (публикации № 5, 8, 17, 18,)

◆Систематизирани са основни акценти на българската миграционна политика като се открояват промените в подходите и институционалната рамка за реализация на възприетите стратегии и решения. Представената оценка на политиката на българската държава по отношение на завръщането на българските мигранти е осъществена на базата на задълбочено проучване на нормативната уредба в тази сфера, в резултат на което е разработена концепция за актуализиране и формиране на политика за задържане в страната и за насърчаване завръщането на българските мигранти от чужбина.(публикации № 9, 10, 15, 17, 18, 21)

В обобщение, трябва да се посочи, че научните резултати, представени в рецензираните научни трудове на доц. д-р Ир.Зарева-Зафирова, допринасят за обогатяване на знанието за съвременната динамика на човешкия капитал в контекста на промените в образователната система, глобализацията и нарастващата териториална мобилност на населението и работната сила. Систематизираните научни приноси, които доказват дълбочина на проведените анализи и практическа приложимост на емпиричните резултати, са значим аргумент за формиране на изцяло позитивна оценка на рецензираните научни публикации и на изследователските компетенции на доц.д-р Ир.Зарева като кандидат за настоящия конкурс.

1. Отражение на научните публикации на кандидата в нашата и чуждестранна литература (по данни на кандидата).

В документацията по настоящия конкурс доц.д-р Ир.Зарева е представила доказателства за 88 бр. цитирания (775 т.) на нейни научни трудове в международни и в национални издания (вкл.7 цитирания от чуждестранни автори) като се открояват 18 броя цитирания (270 т) в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии и колективни томове (SCOPUS и Web of Science). Тези конкретни данни са категоричен индикатор както за ***високата степен на разпространение на постигнатите от доц.д-р Ир.Зарева научни резултати, така и за качествата и актуалността на осъществените научни изследвания.***

2. Значимост на приносите за науката и практиката.

По своя характер научната продукция на доц.д-р Ир.Зарева е свързана с актуални проблеми на социално-икономическото развитие и обхваща конкретни изводи,

препоръки и предложения за усъвършенстване на нормативната база и политиките в областта на образованието, заетостта и миграцията, което е отразено в настоящата рецензия. Признание за компетенциите и постиженията на доц.д-р Ир.Зарева като утвърден изследовател в областта на човешкия капитал и неговото развитие в контекста на съвременните промени в образованието и териториалните движения на работната сила (вкл. в рамките на ЕС и на ЮИЕ) е в основата на нейните експертни ангажименти (и като член на междуведомствени работни групи), които тя осъществява през периода след 2012- при подготовката на становища и предложения за формиране и актуализиране на нормативни и политически решения в областта на заетостта, демографското развитие, научните изследвания и др. В документацията по конкурса са представени доказателства, че резултати от научни изследвания на доц.д-р Ир.Зарева са използвани и цитирани при подготовката на проучвания във връзка с формиране на политики и стратегии в областта на заетостта, образованието и миграциите в рамките на ЕС. (EUROPEAN COMMISSION, Directorate general for employment, social affairs and inclusion (2012). EEO Review: Employment policies to promote active ageing. ;EUROPEAN COMMISSION, Directorate DG Employment, Social Affairs and Inclusion. (2015). EEO Review Spring (2015): Upskilling unemployed adults. The organisation, profiling and targeting of training provision.)

Научните постижения на доц.д-р И. Зарева са отличени с две престижни научни награди: Юбилейна грамота (2014 г.) на Конкурса за високи научни постижения в БАН, посветен на 145-годишнината на Академията, в научно направление „Човек и общество” за колективната монография: Кирова, А., Зарева, И., Матев, М. Съхранение и развитие на човешкия капитал в образованието и науката в България. София: АИ „Проф. Марин Дринов”/2012 и Грамота за научно-приложен принос (2015) на Конкурса за високи научни постижения на Съюза на учените в България за 2015 г. за колективните монографии: Кирова, А., Зарева, И., Матев, М., (2012). Съхранение и развитие на човешкия капитал в образованието и науката в България. София. АИ „Проф. Марин Дринов”, и Зарева, И., М. Матев, А. Кирова, (2014). Висшето образование и науката в България. Икономически, социални и джандър измерения. София: АИ „Проф. Марин Дринов”.

Представените изводи и оценки за научните постижения на доц. д-р Ир.Зарева-Зафирова доказват, че тя притежава изградени качества на изследовател и нейната научна продукция обхваща теоретико-методологични и практико-приложни научни приноси в тематичната област на настоящия конкурс човешки капитал- образование-миграции.

И. Оценка на оригиналността на представените трудове и на достоверността на представените научни данни.

Представените за настоящия конкурс научни трудове на доц.д-р Ир.Зарева-Зафирова са резултат от оригинални авторски изследвания, водещата част от които са били обект на научно обсъждане и рецензиране през изминалите години в съответни процедури и институционални структури (вкл. Научен съвет на ИИИ при БАН) преди публикуването. За целите на настоящата рецензия потвърждавам, че рецензираните публикации не съдържат плагиатство. Представените научни данни от доц. д-р Ирена Зарева – Зафирова са достоверни, а до параметрите на научните публикации е осигурен публичен достъп чрез съответните регистрационни процедури в НАЦИД.

VI. Критични бележки и препоръки

1. Критични бележки на рецензента по представените трудове.

В контекста на високата степен на дискуссионност на теоретико-методическата рамка (вкл. и на понятийния апарат и на институционалната база) на изследванията в областта на образованието, човешкия капитал и миграционните процеси, могат да се систематизират редица сектори и изводи в изследванията на доц.д-р Ир.Зарева с потенциал за дискусии с разнообразни ракурси, което е извън целите на настоящата рецензия. Тук считам за полезно да формулирам препоръка към доц.д-р Ир.Зарева да продължи все така задълбочено и добросъвестно да твори в тази област (традиционно поле на дебати, отразяващи и позиции на редица заинтересовани страни и институции в България, ЕС и света) и чрез по-активно участие в обучението на докторанти да разпространява своя дългогодишен опит и научни компетенции сред млади изследователи в бъдеще.

2. Лични впечатления на рецензента от кандидата и други данни, непосочени в предходните данни.

През изминалите години като член на рецензентски екипи в процедури за обсъждане и приемане на разработени изследователски теми (част от научно-изследователската програма на ИИИ при БАН) имах възможност да се запозная с основни етапи и акценти от научните резултати и постижения на доц.д-р Ир.Зарева, която беше участник в съответните разработващи научни колективи. През този период доц.д-р Ир.Зарева изпълни успешно предизвикателни и сложни задачи, чиито резултати имат сериозен принос за утвърждаване на нейната репутация и популярност като задълбочен и ерудиран изследовател както в академичните среди така и в институциите с отговорности за формиране и приложение на политики в областта на образованието, науката, заетостта. Значим фактор за постиженията на доц.д-р Ир.Зарева е както нейната висока мотивация и капацитет за задълбочени проучвания на динамичната среда (в национален и европейски план), в която се формира и развива човешкият капитал, така и изградените способности за конструктивно сътрудничество с изследователи от други научни области, което е изключително важно за качеството на съвременните интердисциплинарни по своя тематичен обхват научни изследвания.

VII. Заключение.

Кандидатурата на доц. д-р Ирена Зарева – Зафирова отговаря напълно на изискванията на ЗРАС и на условията за заемане на академична длъжност професор, които са регламентирани в Правилник за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ИИИ при БАН (Чл. 89, ал.1). На основата на гореизложените изводи давам своята положителна оценка и предлагам доц.д-р Ирена Зарева-Зафирова да бъде избрана за „професор ” в ИИИ при БАН професионално направление 3.8 „Икономика.

30.04.2019

Член на научното жури
(проф.д-р М.Атанасова)